

DAVID R. STARBUCK

**EXCAVATING THE SUTLERS' HOUSE. ARTIFACTS
OF THE BRITISH ARMIES IN FORT EDWARD AND LAKE GEORGE***(University Press of New England, Hanover and London, 2010. 118 o.)*

David R. Starbuck antropológus, régész, a Plymouth State University tanára, egyik fő kutatási területe a XVIII. századi hadtörténeti régészet. Starbuck a régészet és fizikális antropológia oktatása mellett több hadirégészeti vonatkozású terepi kutatást folytatott Skóciában és az USA-ban.

Starbuck korabeli hadmérnöki rajzokat, színes ásatási felvételeket és leletfotókat felvonultatott monográfiáját előszó nyitja meg, a tíz fejezetből álló tematikai egységsort appendix és a felhasznált könyvek jegyzéke zárja. Az előszóban fogalmazza meg célkitűzését: a XVIII. századi brit gyarmati hadsereg és a gyarmati polgári lakosság anyagi kultúrájának, mindennapi életének bemutatását. Fő célja egy szintetizáló munka megalkotása volt a Sutlers' house kutatási eredményei mellett, a Fort Edward, a Fort William Henry és a Fort Gage (Lake George Battlefield Park) területén lezajlott amatőr, illetve modern módszerekkel történő ásatások leletanyagának ismertetésén keresztül.

Az első fejezet (*The British Encampments in Fort Edward and Lake George*) az angol–francia gyarmati háború (1756–1763) New York állami régészeti kutatásának historiográfiai áttekintését adja. Az USA-ban a gyarmati háborúk híres helyszínei, Fort George, Fort William Henry, Fort Edward (Rogers Island), Fort Gage régészeti módszerekkel történő kutatása jelentős múltra tekint vissza. A szerző kronológiai sorrendben ismerteti az erődök régészeti kutatástörténetét, s Fort Edward kutatása kapcsán az erőd közelében elhelyezkedő kereskedőtelepülés (Sutling camp) vizsgálatát is bemutatja.

A második tematikai egység (*The Sutling House in Fort Edward: The Crucial Source of Supplies*) e kereskedő-településen feltárt „Sutlers-ház” régészeti kutatásának ismertetését tárgyalja. 1996-ban Matthew Rosell, a Hudson Falls High School tanára bukkant rá a Sutlers' house-ra Fort Edward déli részén. Starbuck 2001-ben kezdett ásatásokat a markotányos ház területén, s a munkálatok 8 évig tartottak. A régészeti kutatást jelentős mértékben segítette, hogy a Sutlers' house hadmérnöki vázlatrajzokon és korabeli naplókban is szerepel. Az épületet „Mr. Best” 1757-ben építtette az erőtől délre. A több évig tartó munkálatok eredményeként az épület pincéjét teljesen feltárták, a régészek a tűzhelyet, számos gerendamaradványt – köztük a pincelejáró maradványait – és padlóra zuhant tárgyat találtak. A Sutlers' house pusztulását tűzvész okozta (újjaépítésre már nem került sor), aminek terminus ante quem-je Fort Edward kiürítésének 1759-es dátuma.

A harmadik fejezet (*Weaponry and Ammunition*) már az anyagi kultúra témaköréhez kapcsolódó, az ásatásokon talált, illetve gyűjteményekben fennmaradt fegyverleletek tematikai egysége. A szerző a kutatások során talált zsebiránytűkről, puskaalkatrészekről, szuronyokról, puska- és pisztolygolyókról, mozsárbomba-repeszekről ad elemző összefoglalást. Starbuck Daniel M. Sivilich történeti korú puska-, illetve pisztolygolyókra vonatkozó vizsgálati módszereivel elemzi a talált lövedékeket. A bemutatott puskalövedékek közt különösen figyelemre méltó egy, a McDougall Collectionben őrzött, levágással kialakított, hasáb alakú lövedék. (A szerző fotón bemutat egy vélhetően lövedékkészítésre, további feldarabolásra szánt, a Rogers Island-ről származó hasáb alakú ólomöntvényt is.) Starbuck az ismert előkerülési hellyel rendelkező golyók megtalálási helyét nem vetítette térképre. Az elejtett (ép), illetve kilőtt (deformálódott) puskagolyók megtalálási helyének GPS-koordinátákkal való rögzítése és térképre vetítése viszont jelentős hadtörténeti információkat adhat. Fontos azonban megjegyeznünk, hogy az eltemetődési helyükről eltávolított, a lelőhely-kontextusból kiszakított golyók (illetve más leletek) információértéke jelentős mértékben csökken.

A negyedik tematikai egység (*Food and Foodways, Cutlery, Pottery and Glass*) a talált állatcsont-anyagot és az előkerült főző és asztali edénytipusok sorát ismerteti. A tárgyalt erődök területéről jelentős mennyiségű háziasított, illetve vadállat csont került elő. Sajnálatos módon a szerző csak annyi megállapítást tesz, hogy a csontanyagban a sertés- és a szarvasmarha a domináns, mennyiségi mutatókat nem ad közre. A kerámialeleteket Starbuck megállapítása szerint alapvetően a

homogenitás jellemzi, különösen nagy számban kerültek elő manufaktúrákban készített sómázás keramikák, a luxuskerámiát a porcelán és a kőcserép áru képezte.

Az ötödik és a hatodik fejezetekben (*Tools and Equipment, Architectural Hardware*) a szerző az épületelemek (ajtóvasalások, forgópántok, zárnyelvek, reteszek, szögek, ablaküveg-töredékek) mellett változatos – balta-, fejsze, kapa-, ásófejekből, jégvasakból álló – szerszámanyagot mutat be. A hetedik tematikai részben (*Personal Artifacts: Clothing, Sewing, and Grooming*) a személyes tárgyak ismertetése kapcsán az észak-amerikai brit reguláris katonaság ruházati emlékeinek leírása kap hangsúlyt. A „személyes tárgyak” közé sorolt leletek zömét a férfi alsóruházat, illetve női ruházathoz köthető egylyukú csontgombok, ón, bronz, sárgaréz füles gombok, színes és színtelen üvegpasztás kézelőgombok és sárgaréz csattok képezik, jóllehet különleges textilleletekről is olvashatunk: egy tiszt barakkjából a Rogers Island területéről aranyfonalas paszomány került elő. A személyes higiénia tárgyai közül a csontfésűk és egy kétfeliratos („SUCCESS TO THE KING OF PRUSSIA”, „I SAY FOR EVER HUS A.”) bronz borotva említhető meg.

A nyolcadik fejezet (*Coins*) a gazdag numizmatikai leletanyagot adja közre. A pénzleletek többségét spanyol egy-, illetve félreálosok és angol félpennisek alkották. A Sutlers’ house régészeti kutatása sorában 1714 és 1756 között vert pénzek láttak napvilágot. A pénzleletek sorából különösen figyelemre méltók az egész vagy feldarabolt, „Mo”- és „MF”-veretjegyves spanyol (Újvilágban vert) ezüst kobok (cob), illetve egy 1695-ben vert francia rézgaras.

A könyv kilencedik egysége (*Miscellany: Glass Trade Beads, Musical Instruments, and Tobacco Pipes*) a személyes tárgyak közül a színes ruhadíszként, ékszerként funkcionáló üvegyöngyök, hangszerek (dorongok) és pipák kerülnek bemutatásra. A Sutlers’ house feltárásakor nagy számban kerültek elő csontpipák; a mesterjeggyel ellátott darabok két csoportját, az „RT”- és „WM”-mesterjegyes (Robert Tippet bostoni és William Mamly londoni műhelye) példányokat különítette el a szerző.

Az appendixben a Sutlers’ house régészeti feltárása során, 2001 és 2008 közt talált tárgyak katalógusa olvasható, a fegyverek, csont-, üveg-, kerámialeletek, evőeszközök, ón, réz tárgyak, lószerszámok, épületelemek, érmék, üvegyöngyök, hangszerek, pipák szerinti rendezőelv alapján. A részletes lista szemléletesen mutatja be a markotányos házban talált gazdag leletanyagot. Az alkalmazott vegyes – egyszerre tárgytypus és nyersanyag szerinti – csoportok létrehozása helyett a könnyebb áttekinthetőség céljából hasznosabb lett volna, ha a szerző a leleteket nyersanyag vagy a funkció szerint csoportosítja.

Starbuck munkája szervesen illeszkedik a francia–angol gyarmati háború régészeti vonatkozású kutatását tárgyaló könyveinek sorába. A szerzőnek a recenzált monográfiával egy könyvsorozatban, Hannoverben, illetve Londonban, 1999-ben kiadott *The Great Warpath. British Military Sites from Albany to Crown Point* című munkája, továbbá a *Rangers and Redcoats on the Hudson. Exploring the past on Rogers Island, the Birthplace of the U. S. Army Rangers* címet viselő, szintén Hannoverben, illetve Londonban, 2004-ben megjelent könyve említhető meg. Korábbi munkájában Starbuck a Fort Edward és a Rogers Island, a Fort William Henry, a Fort St. Frederic, valamint a saratogai és a hubbartoni összecsapás régészeti kutatásáról, illetve a George-tó és a Champlain-tó víz alatti régészeti vizsgálatairól adott szemléletes beszámolót, későbbi művében a Rogers Island prehistorikus és a gyarmati háborúk korának régészeti kutatását ismertette. Kutatástörténeti áttekintései jól szemléltetik, hogy mekkora szerepe van a lokális kezdeményezéseknek, a tudományos intézményeknek és a nemzeti parkoknak a hadtörténeti múlt szempontjából jelentős helyszínek megmentésében.

Polgár Balázs